

«Ми вистоїмо». Зеленський привітав українців із Днем гідності та свободи

Президент України Володимир Зеленський у зверненні з нагоди Дня гідності і свободи висловив упевненість у перемозі України.

«Дорогий народ! Ці слова я казав на цьому ж місці у цей же день рівно один рік тому. Що відтоді змінилося? Чимало. На нашій землі з'явилися воронки. У наших містах і селах – блокпости та їжаки. На наших

вулицях буває темно. У наших домівках буває холодно. Змін багато, але вони не змінили найголовнішого. Бо найголовніше – не ззовні, а всередині. І це залишається незмінним. І тому ми витримаємо. Ми вистоїмо... Ми все подолаємо. Пересилимо. Переживемо. Переможемо! І в День гідності та свободи зберемося на майдані Незалежності», – сказав голова держави.

21 листопада в Україні відзначають День гідності та свободи – на честь початку цього дня Революції гідності 2013 року і початку 22 листопада Помаранчевої революції 2004 року. Це свято відзначалося 22 листопада як День свободи з 2005 по 2011 рік. За президентства Віктора Януковича його відзначення офіційно скасували, об'єднавши із Днем соборності 22 січня. У 2014 році президент Петро Порошенко відновив його офіційний статус із новою назвою, відтоді Україна одночасно святкує річницю початку Помаранчевої революції і Революції гідності.

<https://www.radiosvoboda.org/a/news-den-hidnosti-i-svobody/32140053.html>

Фото – за посиланням: <https://www.president.gov.ua/news/zhenit-okupantiv-zhenit-cih-rabiv-zvernennya-prezidenta-vo-73713>

Розмінування і безпека в територіальних громадах України

В цьому матеріалі ми продовжуємо цикл статей, які наш часопис почав у 13-му числі цього року в липні у статті «Він згорів на фронті військового протистояння...», яка була присвячена пам'яті Миколи Домнічева. Перед своєю смертю він займався питаннями безпеки і розмінування певних територій у нашому місті. І, в ідеалі, під час російсько-української війни, яка з 2014-го року триває на території України, держава повинна б створити систему забезпечення життя людей на замінованих територіях. А реальність у нас така: на території України на сільськогосподарських землях (в тому числі – під час посівної) є велика ймовірність знаходження вибухонебезпечних предметів. Особливо там, де були бойові дії та на територіях, які були піддані обстрілам з боку ворога.

10 листопада автор цих рядків разом з іншим кореспондентом нашого часопису Павлом Бесарабом (ми обоє акредитовані при Міністерстві оборони України), були на виїзді з керівником військової адміністрації Євгеном Ситниченком та групою саперів ДСНС під Зеленодольськом, на полях біля села Велика Костромка. Разом з нами були представники й інших ЗМІ України: оператори і тележурналісти телеканалів «1+1», «Інтер», «ICTV», «11»-го, «Суспільного». Виїзд на потенційно небезпечні (чи заміновані) поля складався з трьох етапів.

Спочатку голова РВА Євгеній Ситниченко коротко охарактеризував процес у справі розмінування території громади. Орієнтовно в Криворізькому районі підлягають перевірці близько 4000 гектарів орних та сільськогосподарських зе-

Закінчення на 2-й сторінці

90-ті роковини Голодомору-геноциду

У 2022–2023 роках Україна вшанує 90-ті роковини Голодомору-геноциду. Цю скорботну дату ми згадуємо сьогодні в реаліях нової боротьби за виживання української нації. Через 90 років після вчинення Голодомору-геноциду на теренах України Росія вчиняє новий геноцид – війною.

Одвічний ворог нас знову намагається «денаціоналізувати» та упокорити, щоб не випустити з-під свого впливу та не допустити зміцнення української державності. Методи новітнього путінського режиму мало відрізняються від сталінських: вбивства, терор голодом і холодом, залякування, депортації.

Українська нація повинна чинити спротив значно чисельнішому ворогу. В нас немає іншого вибору, ніж вистояти. Інакше історія закине українців на нове коло вже пройдених випробувань. Ми пам'ятаємо уроки минулого й не хочемо повертатися в «тюрму народів». Саме національна пам'ять робить нас сильнішими, надає сил для подальшої боротьби.

Національний музей Голодомору-геноциду, як центр вшанування пам'яті жертв Голодомору, підготував низку виставкових, наукових, освітніх та мистецьких заходів до 90-х роковин трагедії...

90-ті роковини Голодомору

16 листопада 2022 року.

Національний музей Голодомору (У скороченому вигляді. Повністю – за посиланням: <https://holodomormuseum.org.ua/news-museji/90-ti-rokovyny-holodomoru-henotsydu/>)

мель. Тими силами, які зараз можуть бути залучені для перевірки територій, можна за місяць промоніторити близько 100 гектарів. Для надійності

не використовують, на відміну від Сирії, де вони не зустрічались з потужним ППО, а тому дуже широко застосовували ці касетні авіабомби», – сказав Михайлов.

місяцях скупчення цивільного населення суворо заборонені», – каже Михайлов. За його словами, Росія має велику кількість саме артилерійських гармат, реактивних систем залпового вогню: «мова йде про сотні подібних засобів».

Водночас з перших днів повномасштабного вторгнення російські військові обстрілюють касетними боєприпасами населені пункти, цивільне населення. «Ми бачили керовані ракетні снаряди – це їх розробка і вони застосовуються з новітньою російською системою залпового вогню «Торнадо С». Але ж ми бачили, що ці снаряди були також застосовані по населеному пункту на Луганщині ще на початку війни і в Дніпропетровській області. Якщо керовані снаряди застосовують по населених пунктах, то це робиться навмисно. Без жодної спроби зберегти жит-

ром 1-01;

2-ий КРОК – на місце виявлення вибухонебезпечних предметів виїжджає група саперів для оцінки ситуації;

3-ій КРОК – група саперів ДСНС організовує або вивіз або підлив вибухонебезпечних предметів безпосередньо біля місця виявлення з дотриманням всіх правил техніки безпеки проведення вибухових робіт.

Важливо, на мій погляд, усвідомлювати, що рівень задач зі створення державної системи безпеки щодо поведінки людей на потенційно небезпечних або замінованих територіях має велике значення і межує із завданнями щодо забезпечення права людини на безпечне життя і безпеку для життя середовища. А ось це вже є однією з базових цінностей України як європейської держави

В ці місяці в Харкові ство-

Уряд готується до всіх можливих сценаріїв через атаки на енергосистему України. – Шмигаль

Кабінет Міністрів України готується до всіх можливих сценаріїв розвитку подій через атаки на українську енергосистему, зокрема активізує імпорт енергогенеруючих засобів.

Як передає Укрінформ, про це повідомлює Прем'єр-міністр Денис Шмигаль у Фейсбуці, підбиваючи підсумки тижня.

«Українська енергосистема зазнає нових атак. Тому Уряд готується до всіх можливих сценаріїв розвитку подій. Активізуємо імпорт енергогенеруючих засобів. Кожен українець без сплати мита та ПДВ може завести із закордону генератор чи зарядну станцію. У день імпортується близько 8,5 тис. генераторних установок», – написав Шмигаль. Він заявив, що Україна отримує фінансову підтримку від партнерів. Канада випустила в обіг п'ятирічні держоблігації на 500 млн канадських доларів. Усі очі можуть долучитися до зміцнення України.

Також Уряд ухвалив рішення про залучення додатково 4,5 млрд доларів грантових коштів від Міжнародного банку реконструкції та розвитку й Міжнародної асоціації розвитку. Ці ресурси буде спрямовано на соціальне забезпечення та зарплати бюджетникам. Наступного тижня Україна отримає 2,5 млрд євро від Євросоюзу.

Прем'єр-міністр поінформував, що Уряд виділив 100 млн грн для першочергового відновлення звільненої Херсонщини. За його словами, це буде початок відбудови регіону. Насамперед, ідеться про критичні потреби жителів області: доступ до світла, води, тепла, зв'язку, медицини. Також жителі Херсонщини отримують пенсії, які нараховували їм, коли на території регіону перебували російські загарбники.

Шмигаль нагадав, що цього тижня ухвалено перший вирок Гаазького суду вбивцям пасажирів малайзійського боїнга рейсу MH17 та засуджено виконавців. «Рано чи пізно покарані будуть усі, хто віддавав накази. Так само покарання наздожене воєнних злочинців, які чинять звірства в Україні сьогодні», – заявив Прем'єр-міністр.

Також цього тижня відбувся Київський міжнародний економічний форум. Зокрема, на форумі обговорили з бізнесом ключові питання: за рахунок чого Україна вистояла, що дозволить перемогти та ключові вектори майбутнього повоєнного розвитку.

Сайт газети «День», 20 листопада 2022 року

Фото автора.

Розмінування і безпека в територіальних громадах України

перевірки доводиться проходити території зі спеціальними щупами, причому посівні землі – буквально «крок за кроком». Тож ситуація така, що в 2022-му році посівна навесні, жнива влітку і посівна озимих восени відбувались в умовах потенційної небезпеки на орних і посівних землях. А при всьому цьому на даний момент на території Криворізького району можна розрахувати на дві робочі групи саперів загальною чисельністю в 10 чоловік.

Під час другого етапу виїзду представники ЗМІ, зокрема, зустрілися біля поля з трактористом місцевого господарства Миколою Погрібняком, який знайшов залишки касет випущених РСЗВ, що не вибухнули. Він розповів про те, як часто і де саме на полях протягом цих місяців довелось стикатися з вибухонебезпечними предметами.

В матеріалі «Радіо Свобода», ще 13 червня (за посиланням: <https://www.radiosvoboda.org/a/armiya-rosiyi-obstrilyuye-zaboronenyumy-kasetnymy-boeyprysamamurnykh/31892602.html>) було детально висвітлено це питання. Далі подаю цитати зі скороченнями з цього матеріалу:

«...На сьогодні армія РФ застосувала всі типи касетної зброї, які є для реактивних систем залпового вогню в армії РФ (переконує військовий експерт Олег Жданов), за винятком боєприпасів-зброї масового ураження. За його словами, Росія майже постійно використовує касетні боєприпаси в Україні, в тому числі – і для дистанційного мінування місцевості. «Майже вся наземна касетна зброя, ракетна артилерія, чи балістичні ракети, які мають касетні боєголовки, використовуються, але наразі майже не використовують саме касетні авіабомби», – каже дослідник Кирило Михайлов. Росія наразі не може застосовувати касетні бомби вільного падіння, адже українська протиповітряна оборона заважає їм літати саме над ціллю, а це необхідно для застосовування бомби такого типу. Розслідувальна група Conflict Intelligence Team (далі СІТ) на початку березня повідомила, що повітряно-космічні сили РФ скинули на Одещині касетну бомбу РБК-500 ПТАБ-1М з 268 суббоєприпасами, але, схоже, більша частина суббоєприпасів не вибухнула. «Російські авіаційні касетні боєприпаси наразі майже

Про використання російськими військами 500-кілограмової та 250-кілограмової касетних бомб серії РБК повідомила і правозахисна організація Human Rights Watch...

Наразі Росія застосовує касетні боєприпаси переважно реактивних систем залпового вогню, насамперед «Ураган» та «Смерч», – каже дослідник СІТ. «Ураган», «Смерч», «Торнадо-С» – це реактивні системи залпового вогню, які можуть використовувати

вати касетні боєприпаси. За словами дослідника, така зброя розроблена для ураження цілей на великих площах, проти великих і легко броньованих цілей таких, як логістичний центр, склад палива чи боєприпасів, командний пункт, польовий табір військовий тощо. У Міноборони зазначають, що «Смерч» також призначений для ураження будь-яких групових цілей, броньованої техніки, мотопіхотних і танкових рот, підрозділів артилерії, тактичних ракет, зенітних комплексів і вертольотів на стоянках, руйнування командних пунктів, вузлів зв'язку та об'єктів військово-промислової структури. Система «Ураган» призначена для ураження живої сили, легко броньованої техніки мотопіхотних і танкових підрозділів противника в місцях зосередження і на марші, руйнування командних пунктів, вузлів зв'язку і об'єктів військової промисловості, інфраструктури, дистанційного встановлення мінних полів. «Вони дуже добре працюють в таких умовах, тому що вони накривають дуже велику площу, але якщо вони застосовуються по населених пунктах, або інших скупченнях цивільного населення, то це може бути ознакою воєнного злочину. Женевські конвенції передбачають, що невибіркові напади в

тя цивільних громадян», – каже дослідник СІТ.

Вже за перший тиждень повномасштабного вторгнення, правозахисна організація Truth Hounds збрала докази використання РФ касетних боєприпасів у населених пунктах, війська РФ застосовували саме не конвенційну зброю не вибіркової дії – найчастіше в об'єкти свідків обстрілів потрапляли снаряди РСЗВ БМ-30 «Смерч». Миколаївчину війська РФ обстрілюють регу-

лярно, зокрема, використовуючи заборонені міжнародними конвенціями касетні боєприпаси, що мають не вибіркову дію. «Нещадно обстрілюється» системами залпового вогню із використанням заборонених касетних снарядів житлові та промислові квартали Миколаївщини, повідомляє Оперативне командування «Південь». Російські війська обстрілюють цивільну інфраструктуру: район зоопарку, школи, центральний район Миколаєва».

Під час третього етапу виїзду представники ЗМІ на полі були учасниками підготовки і знешкодження знайдених на цьому ж полі частин касетних снарядів РСЗВ та двох снарядів у окремо організованому підриві, з дотриманням всіх умов безпеки (див. світліни до цієї статті).

Всі детальні роз'яснення дав начальник відділення піротехнічних робіт ГУ ДСНС України у Дніпропетровській області майор Денис Наговіцин (див. світліну вгорі на першій стор.).

Алгоритм знешкодження будь-яких вибухонебезпечних предметів складається умовно з таких кроків:

1-ий КРОК – громадяни України, які виявили вибухонебезпечні предмети, повинні телефонувати за номе-

рений Міжрегіональний центр гуманітарного розмінування та швидкого реагування. Ось посилання на їхній сайт: <https://mcgr.dsns.gov.ua/>. МІЖРЕГІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР ГУМАНІТАРНОГО РОЗМІНУВАННЯ ТА ШВИДКОГО РЕАГУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ (далі – МЦГР ШР) є аварійно-рятувальним формуванням центрального підпорядкування ДСНС із статусом державної аварійно-рятувальної служби, що проваджує освітню діяльність з метою підготовки кваліфікованих робітників для потреб органів та підрозділів цивільного захисту, є правонаступником Навчального центру Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту Державної служби України з надзвичайних ситуацій. МЦГР ШР призначений для виконання заходів із гуманітарного розмінування, комплексу заходів щодо запобігання надзвичайним ситуаціям, захисту населення та територій від них, проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних, відновлювальних робіт (далі – НС), участі у заходах територіальної оборони та антитерористичної діяльності, у виконанні інших завдань та заходів у сфері протимінної діяльності в межах визначених повноважень на території України та за її межами, а також надання освітніх послуг у сфері професійної (професійно-технічної) освіти.

Саме про таку службу в нашому місті і в цілій державі, яку створили в Харкові (МЦГР ШР) мріяв створити і в Кривому Розі за свого життя Микола Домнічев.

Олександр ЧИЖИКОВ, кореспондент газети «Промінь Просвіти Є», 19 листопада 2022 року.

На світлинах: на 1-ій стор. (вгорі) під час підготовки знешкодження вибухонебезпечних предметів на розмінованому полі; (в центрі) – голова РВА Євген Ситниченко; на 2-ій сторінці: (вгорі) – працівники ЗМІ зустрілися біля поля з трактористом з Великої Костромки Миколою Погрібняком, який знайшов залишки касет, що не вибухнули; (в центрі) – працівники ЗМІ за роботою; (внизу) – частина касетного боєприпасу, виявленого на полі під Великою Костромкою.

У центрі уваги – українська діаспора

ДОБРА ВОЛЯ – ЦЕ ОСНОВА НАШОЇ МАЙБУТНЬОЇ ПЕРЕМОГИ

Що таке добра воля? На мій погляд, це насамперед є дієве бажання не поглинати-споживати і не вивищуватися над іншими, а дієве бажання світити-допомогати іншим людям жити на землі, долаючи різні перешкоди-труднощі і сприяти їхньому духовному розвитку. Яскраво вона проявилася, зокрема, у ставленні до нас, криворізьких просвітян і правозахисників, що згуртувалися навколо свого лідера (видатного українського еколога й народного депутата України першого скликання) Миколи Коробка, з боку цілої групи патріотів української громади в США. Про їхню жертвність ми неодноразово писали і в нашій газеті, і подавали іноді замітки в часопис «Свобода», який уже майже 130 років є рупором демократії від українства для цілого світу. Тут же, в цьому матеріалі, хочеться подякувати їм від всього нашого Криворізького міського правозахисного товариства, яке вони (на відміну від влади Кривого Рогу, а останнє десятиліття – і місцевої громади) жертвовно підтримують. Останнім часом це пан Василь Стан і пан Олексій Коновал через Фундацію імені Івана Багряного.

А ще, уже в умовах широкомасштабного вторгнення рашистів в Україну, необхідно підкреслити, що саме сила об'єднаної доброї волі дозволила зупинити й погнати ворога з України, продовжуючи контрнаступ. Як і в 2014-му році, на початку російсько-української війни, так і зараз, лідерами оборонцями були й залишаються добровольці (як воїни, так і цивільні, що з усіх сил їм допомагають своїми різними жертвами). А тому немає жодного сумніву в тому, що саме завдяки цьому Україну здобуде перемогу над імперією зла, яка після своєї поразки повністю розвалиться.

Сергій ЗІНЧЕНКО

Організаційне гасло СУМ на 2023 рік

Світова Управа обрала організаційне гасло СУМ на 2023 рік:
НИНІ СУМІВЦЯ – НИНІ БІЙЦЯ!

НИНІ СУМІВЦЯ - НИНІ БІЙЦЯ!

Це гасло відсилає нас до відомих рядків сумівського Гімну: «Гордо несім нашу славу – Нині сумівця, завтра бійця За Українську державу!».

Перекидаючи місток з 2022 у 2023 рік, пригадаймо собі наше цьогорічне гасло-дороговказ: «Горіть сьогоднішнім вогнем!».

Воно закликає нас не ждати завтрашнього дня, а здійснити Чин, якого від нас чекає Бог і Україна, невідкладно – вже сьогодні.

Чин «нині сумівця – нині бійця» за Українську Державу!

Це особливо актуально в часі збройної боротьби України за свою свободу проти російських окупантів.

Маємо стати бійцями. Кожен на своєму фронті: збройному, культурному, інформаційному, виховному, суспільному. Задля нашої спільної перемоги!
<https://cym.org/world-executive/orhanizatsijne-haslo-sum-na-2023-rik/>

Завітала «Мрія» до Талліна

Йде війна, страждають і гинуть люди... Але життя триває-змінюються пори року, встає і заходить сонечко. А весь християнський світ в очікуванні Різдва. Колектив «Мрія», сформований українськими військовими біженцями з різних країн у Німеччині, започаткував проект «Мрія» - як символ української Перемоги. В дуже стислі терміни за підтримки організації IchAlteDich підготував мюзикл «Різдвяне диво», з яким мандрує країнами Європи (всього в планах виступити у понад 40 містах 33 європейських країн). Підтримує гастролі українців південно-корейська організація

Завітала «Мрія» і до Талліна. За підтримки Конгресу українців Естонії Конгрес українців Естонії - Congress of Ukrainians of Estonia їхній виступ відбувся у Культурному центрі «Ліндакві». Глядачів, яких зібрався повен зал, зачарувало різдвяне дійство, яке відбувалося на сцені. Після виступу було приємне спілкування з артистами

Один з організаторів гастролів Min Lee анонсував виступ «Мрії» у програмі «Горизонт» на Естонському телебаченні. Бажаємо «Мрії» успішних виступів та щасливої мандрівки

Vira KONYK,

14 листопада 2022 року, о 09:44 •

<https://www.facebook.com/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D0%B3%D1%80%D0%B5%D1%81-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%B%D1%86%D1%96%D0%B2-%D0%95%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%BD%D1%96%D1%97-Congress-of-Ukrainians-of-Estonia-1689466434683848/>

НАВІТЬ на тлі всієї історії людства, на тлі її найтемніших сторінок, на тлі різних неронів, калігул, сталіних і гітлерів, Путін – особливий злочинець. Можна сказати – геній злочинства. 22 роки пост-піль успішно розхитує фундаментальні основи цивілізації, розкладає західну демократію з її ж допомогою, а світ зачаровано заглядає йому в рот, безпорадно розводять руками і терпить далі. Ліберальні автори, що європейські, що американські, що наші, ні до чого глибшого неспроможні додуматися, як тільки до висновку, що нісенітниця з уст Путіна не варті уваги, бо він – дурень, але саме тому, мовляв, і слід вести з ним переговори, аби не скоїв чогось гіршого і найгіршого.

Ні, диявол не буває дурнем. І серед його слуг нема дурних. Ніколи не говорять вони

Дещо про генезу путінізму

того, в чому не було б якоїсь частки правди. Відтак навіть найбільшу брехню повертають до людей тією привабливою часткою правди – і люди вірять, що й усе інше – правда. Щоб не дати себе нескінченній московській омані, треба знати її початки, знати генезу. З останніх подій неабияк спонукає до пильного вдивляння в історію виступ Путіна в політичному клубі «Валдай» 27 жовтня. Напередодні його пресовий секретар Дмитро Песков запевнив, що це буде виступ «епохальний» і що думки Путіна довго цитуватимуть у всьому світі. Насправді вся сила і весь вплив висловленого Путіним полягає в тому, що це не його особисті думки: вони зформовані мислячими силами Росії ще на початку XIX сторіччя – досить знаково-го в інтелектуально-духовному розумінні. То було сторіччя, принаймні від 1820-их років, славновісного і сумновісного слов'янофільства. Звідси Путін запозичив свою головну тезу: Росія і Європа – різні і рівноцінні цивілізаційні моделі, вони нібито ніколи не перетиналися і ніколи не перетнуться. Як раніше, так і сьогодні Росії нема діла до того, що вибирає Європа, і так само Європі не має права втручатися в імперський історичний вибір Росії.

Розвінчуючи цю путінську неправду, можна писати грубі теми – про те, як Кремль підкуповує західних політиків і журналістів, як наводнює Європу шпигунами і диверсантами, як намагається зробити її енергетично залежною. За цим стоїть не принцип рівноправності і паритету, а давня поганська ненависть до того, хто досягнув вищого рівня суспільного розвитку. В пізнього слов'янофіла і путінського кумира Миколи Данилевського ця ненависть вже не приховувалася: «Європа істотно нам ворожа; лише тоді, коли вона ворогує сама з собою, може бути для нас безпечною... Рівновага політичних сил Європи шкідлива і навіть смертельна для Росії, а порушення цієї рівноваги для нас вигідне і благе... Нам слід зрестися думки про будь-яку солідарність з європейськими інтересами», – писав цей учитель Путіна у праці «Росія та Європа», котру Володимир Соловйов, «біла ворона» в російській культурі (син українки, по материнській лінії – правнук Григорія Сковороди), називав «проповіддю обману і насильства».

Путін на «Валдаї» каже, що оскільки росіяни й українці – один народ, тому Захід не повинен втручатися в «теперішній внутрішній конфлікт». І це також має пряму аналогію в історії. Вернімося подумки в 1830-1831 роки, роки польського повстання проти російсько-імперського деспотизму. Європа, зокрема й особливо Франція, голосно обурилася з жорстокості, з якою російське військо відновило у Варшаві «порядок». У Парижі з рук в руки ходила антимосковська карикатура, що так і називалася – «Порядок панує у Варшаві». Група депутатів французького парламенту закликала до активного втручання в події на боці польських повстанців. Та цього не сталося, Варшава впала. У відповідь на ту карикатуру і на нищівну критику на адресу російського варварства О. Пушкін написав вірші «Наклепникам Росії» і «Бородінська річниця», явно нагадуючи французам про їхню поразку 1812 року. Обидва ті повною мірою кон'юнк-турні твори, разом з віршем Василя Жуковського «Стара пісня на новий лад», були негайно видані окремою брошурою «На здобуття Варшави». Дослідники, зокрема польські, цілком певні, що О. Пушкін, як придворний поет, ревно виконав за-

мовлення Миколи І. Перед надрукуванням брошури цар особисто переглянув її зміст і, певна річ, схвалив його. Пушкін з імперською зверхністю відповідає французам, що вони не здатні збагнути причину російсько-польського непорозуміння, бо воно є «сперечанням слов'ян між собою», й тому Європа не повинна втручатися, це не її діло. Тут же поет каже, що справа – за тим, чи «зіллється слов'янські ріки в російському морі». Мовляв, жити самостійно вони не достойні. І знов таки – на вірш Пушкіна і на його непоетичну мотивацію не міг згодом не відгукнутися Вол. Соловйов: «...Якщо збудження національного почуття супроводжується безмежно зарозумілістю і самовдоволенням, тупою зневагою і сліпою ворожнечею до чужого; якщо історична інакшість ставиться як ідеал і фактичні

поділи зводяться до принципу; якщо кожен народ дивиться на інших або як на вічних ворогів і суперників, або як на потічки, котрі мусять зіллється в його морі, – якщо, одним словом, національне почуття приходить тільки у вигляді національного егоїзму, – то, поза усіма сумнівами, воно є відмовою від вселенського християнства і поверненням до язичницького і старозавітного партикуляризму. І якщо такому національному егоїзмові судилося запанувати в людстві, – тоді всесвітня історія не має сенсу, і християнство надаремно приходило на землю...».

Цією «валдайською» промовою Путін мимоволі визнав нездатність Росії змінитися і піти в ногу з усім людством. Це – онтологічна нездатність. Саме вона двісті років тому спонукала слов'янофілів знайти «свій шлях». Усвідомлюючи або скоріше передчуваючи, що Росії ніколи не наздогнати Європу, вони створили міт, що Росія вже й так досконала, що вона є носієм особливої, неперевершеної духовності, і вона от-от засяє над усім світом. Ця гарна казка невдовзі стала офіційною ідеологією російського трону. Слов'янофільство з його первісним ідеалізмом переросло у «москвофільство»: слов'янські потічки зобов'язані були злитися в російському морі!

«...Російські панслависти вірять, що ми та ілярійці хочемо, щоб вони панували над нами. Вони твердо переконані, що від якогось дня контролюватимуть усі слов'янські землі. Сьогодні вони з нетерпінням і радістю чекають на свої майбутні виноградники в Далмації. Ці панове почали скрізь говорити і писати «слов'янин» замість «росіянин», щоб невдовзі можна було написати «росіянин» замість «слов'янин». Я можу засвідчити, що росіяни думають про інших слов'ян не побратськи, а непорядно й егоїстично...», – писав, відвідавши у 1846 році Московію, чеський письменник Карел Гавлічек.

Вол. Соловйов: «...Панівний тон усіх слов'яно-фільських поглядів полягав у безумовному протистоянні російського неросійському, свого – чужому. «Московські пророки» ніколи не відступали від цієї першої брехні, котра в найкращих з них була лише прикрита, але не подолана засвоєними зовнішньо нахилами до загальнолюдської істини і справедливості... Гріх слов'янофільства – не в тому, що воно приписало Росії вище покликання, а в тому, що воно не досить наполягало на моральних вимогах такого покликання. Нехай би ці патріоти ще більше звеличували свою народність, аби тільки не забували, що велич зобов'язує; нехай би ще рішучіше проголошували російський народ збірним Месією, аби лише пам'ятали, що Месія й діяти повинен як Месія, а не як Варавва. Проте саме на ділі виявилось, що глибинною основою слов'яно-фільства була не християнська ідея, а тільки зоологічний патріотизм, котрий звільняє націю від служіння вищому ідеалові і робить з самої нації предмет ідолослужіння»...

Петро ЧАСТО,
часопис української громади в США

«Свобода», число від

17 листопада 2022 року.

(У скороченому вигляді.)

Повністю – за посиланням:

<https://svoboda-news.com/>

[svwp/%d0%b4%d0%b5%d1%89%d0%be-%d0%bf%d1%80%d0%be-%d0%b3%d0%b5%d0%bd%d0%b5%d0%b7%d1%83-%d0%bf%d1%83%d1%82%d1%96%d0%bd%d1%96%d0%b7%d0%bc%d1%83/](https://svoboda-news.com/svwp/%d0%b4%d0%b5%d1%89%d0%be-%d0%bf%d1%80%d0%be-%d0%b3%d0%b5%d0%bd%d0%b5%d0%b7%d1%83-%d0%bf%d1%83%d1%82%d1%96%d0%bd%d1%96%d0%b7%d0%bc%d1%83/)

До 300-річчя Григорія Сковорода

КОЛИ ДАВНЄ
МИНУЛЕ
ВПАДАЄ
В БЛИЗЬКЕ
І МИ
ЗГАДУЄМО
НА ТІ ВІЙНИ
ПРО ВЕЛИКЕ

3 грудня 1722 року народився видатний український творець Григорій Савович Сковорода. З тих пір стільки високо сталося-відбулося!.. Але ми й досі пам'ятаємо і згадуємо його. І не просто згадуємо, а все більше й більше усвідомлюємо високу духовну велич цієї людини. І це вже – на 32-му році незалежної України, а – не в складі різних імперій. Зараз, протягом останніх років, у світі (насамперед – у нас, в Україні) з'являються все нові й нові художні твори та наукові дослідження про його життя і творчість. А я на цій сторінці нашої незалежної української газети вирішила звернутися до однієї з моїх радіопередач, коли я працювала на ТРК «Криворіжжя». У ній нині уже покійний працівник Криворізького історико-краєзнавчого му-

зею Івась Іванович Бабич (він протягом багатьох років був у ньому провідним науковим співробітником) розповів коротко про одну подорож-мандрівку шляхами-дорогами Григорія Сковорода.

На мій погляд, сьогодні, коли вже майже 9 років триває російсько-українська війна, коли ворог нещадно нищить-вбиває нас, українців, і хоче зруйнувати все нашу культуру, важливо зупинитися і озирнутися. Для чого? А для того, щоб ще раз упевнитися в тому, що культура наша – дуже й дуже потужна. А ще – для того, аби

відтворили в пам'яті ті перші наші роки незалежності. І якраз у цьому сенсі й буде важливою розповідь Івася Бабича про ту подорож-мандрівку в ті роки. В Кривому Розі – і справді по-українському.

Олена МАКОВІЙ

Фото – за посиланням: <file:///C:/Users/User/Desktop/%D0%A1%D0%9A%D0%9E%D0%92%D0%9E%D0%A0%D0%9E%D0%94%D0%90%20%D0%93%D1%80%D0%B8%D0%B3%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%B9.jpg>

Сковородинськими місцями

Розповідає краєзнавець Івась Іванович Бабич, який багато років працював провідним науковим співробітником Криворізького історико-краєзнавчого музею.

«І у мене, і у моїх друзів було велике бажання походити тими стежками й дорогами, якими ходив Григорій Савович Сковорода. І от разом зі своїм другом і однодумцем Леонідом Яворським ми в 1995-му році здійснили-таки своє бажання.

Хто такий для мене Григорій Сковорода? Це щось таке високе і святе, це наша гордість, наш геніальний письменник і поет, великий українець.

Тож у 1995-му ми вирішили пройти шляхами Сковорода. А перед тим довго радилися, збирали літературу, багато читали. Вирішили, що розпочати нашу мандрівку маємо з Києва. Бо він вчився в Києво-Могилянській академії. Приїхавши туди, ми цілий день присвятили тим місцям, які були з ним пов'язані. Звичайно ж, перш за все ми пішли на Поділ, де збереглися старовинні церкви, збереглися й приміщення цієї академії, де на Контрактовій площі уже стояв великий пам'ятник Григорію Сковороді. Відомого українського скульптора Івана Кавалерідзе. Потім, вклонившись йому, походили по Старокиївській горі, побували, звичайно ж, і на Хрещатику тм в інших місцях. А після того вирішали відвідати Переяслав-Хмельницький. Взявши квитки, ми автобусом прибули туди, де у колегу ми викладав Григорій Савович. З цим містом пов'язано дуже багато історичних пам'яток. А в тому ж такі колегу ми створений прекрасний музей, де експонуються старовинні фоліанти й книги, яких, напевно, торкалися й руки Григорія Сковорода...

А в селище Чорнухи, що на Полтавщині, в якому народився Григорій Савович, ми прийшли вже бічною дорогою від траси десь о десятій годині вечора, коли селище вже засинало. Ми зупинились у невеличкому готелі, а зранку пішли в музей, в якому було дуже гарно. Там у його садби дуже багато українських квітів. Це і мальви, і чорнобривці. І

рута-мята.. І ми були просто вражені цією живою красою. А сама експозиція дуже вдало, на наш погляд, розкривала і життя творця, і його спадщину. При цьому варто згадати, щотам деякі старожили розповідали, що народився Сковорода не в самих Чорнухах, а недалечко звідси, на хуторі.

Але найбільше нас приваблювало побувати в Сковородинівці. Там був маєток його друга Андрія Ковалінського Це його послідовник і учень, який дуже шанував свого вчителя. І коли дороги приводили Григорія Савовича до цього маєтку то вони тут зустрічалися й багато розмовляли про мистецтво, про літературу. У Сковородинівку ми прийшли під вечір, коли вже сідало сонце. Нас підвезла на машині місцева жителька: прямо до садби, де збереглися й росли різні деревами: з дубами, тополями, берестами, яворами... Ми ще підійшли до ставка, де стояв великий дуб, який, на жаль, тоді уже всихав. То якраз під ним після смерті й поховали Григорія Сковорода. А помер він у кімнаті в будинку господаря, перед цим одягнувши чисту білу вишиванку.

Хоч музей, коли ми прийшли, був уже зачинений, але сторож зрозумів, що прибули ми сюди дуже далеко й засмучені через те, що не можна було в нього потрапити. Тож сторож відкрив нам музей, провів по кімнатах, показав нам і вітальню, і їдальню й інші. І, звичайно ж, показав нам і ту кімнату, де закрив очі Григорій Савович. Там було дуже скромно: ліжка, стіл, якась скриня. Та ми зрозуміли, що саме тут спочила справді велика людина.

Пізніше тіло його перепоховали з того місця, що під дубом. Перепоховали в парку, вище за цим же будинком.

А ми звідти вирушили до станції «Максимівка», щоб сісти на потяг і поїхати до Харкова. Там він теж викладав у колегу ми.

Ось що я коротко розповів про нашу подорож-мандрівку місцями Григорія Сковорода, побувавши на Київщині, Полтавщині. Слобожанщині...»

Під час війни культура
не має бути
приватною ініціативою
Не цураймося свого!
Якою мовою насправді
писав
Григорій Сковорода

На жаль, значна частина носіїв сучасної української мови не знає її історії, а тому часто відрікається від своєї мовної спадщини, трактуючи її здебільшого як надбання російської культурної традиції. Таким українцям здається, що Григорій Сковорода (1722—1794) писав російською мовою. Насправді ж це зовсім не так.

Наш найвидатніший (і найосвіченіший) філософ XVIII століття писав літературною мовою, що спиралася на староукраїнську книжну традицію кінця XVI — першої половини XVIII і водночас була втіленням авторських уподобань у виборі мовних варіантів з орієнтацією на церковнослов'янську мову (передусім у філософській прозі). Мова переважної більшості філософських діалогів і трактатів Сковорода — слов'яноноруська (слов'яноукраїнська), поезії та байок — книжна українська (у ній менше церковнослов'янських елементів), проте межа між цими різновидами староукраїнської літературної мови дуже умовна.

СТАРОУКРАЇНСЬКА КНИЖНА ТРАДИЦІЯ

Мислитель Григорій Сковорода залишив нам окремі міркування про мову своїх творів (зокрема байки «Басня Есопова», вміщеної в кінці діалогу «Разговор, называемый алфавит, или букварь мира»; пісень 14-ї і 24-ї «Саду божественных пѣсней»; «відхідної» пісні, присвяченої Г. Якубовичу, у передмові до перекладу твору Цицерона «Про старість»), яку він оцінював як «малоросійську», «малоросійський діалект», «простонародну», «здѣшнее нарѣчіе» (нагадаємо, значна частина України, яку називали «Малороссією», входила до складу Російської імперії). Чому ж через два з половиною століття українці можуть сприймати мову Сковорода інакше? Передусім тому, що підходять до мовної матерії минулого з позиції сучасної мовної свідомості українськомовної людини.

Однак оцінювати віддалені від нас у часі тексти філософа потрібно з позиції мовної свідомості освіченого українця XVIII століття. І тоді виявиться, що вживана мислителем лексика, яка нашим сучасникам видається російською, насправді була надбанням староукраїнської книжної традиції, бо засвідчена в староукраїнських пам'ятках задовго до приєднання України до Росії. Це, наприклад, бедро, брюхо, бодрий, будто, вездє, время, воздух, воздук, всегда, вторий, год, город, місто, деньги, дурак, дѣланіє, если, дѣлать, желати, желудок, жизнь, звѣзда, или, источник, каждый, когда, куда, ложь, любезний, лѣкарство, первий, побѣда, лучче, мысль, много, нелзя, нужний, облак, пожар, покой, польза, помощь, пословица, послѣ, совѣт, сюда, телѣга, тишина, туда, тыква, ум, хотя 'хоча', язык 'мова' та багато інших. Вимовлялися такі слова по-українськи: ь у переважній більшості випадків як [i], и, ы як [и], приголосні перед [e] не пом'якшувалися, окремі лексеми мали наголос, відмінний від того, який мають їхні відповідники в сучасній російській мові.

Значна частина наведених слів (переважно праслов'янського походження) була зафіксована ще в старослов'янській (пізніше — в церковнослов'янській), у давньоруській мовах, у староукраїнській літературній мові XVI — першої половини XVII ст., у пам'ятках ділової та народнонормовної мови XVIII ст., у лікарських і господарських порадах XVIII ст., у текстах І. Некрашевича, а також у мові селян — персонажів інтермедій XVII-XVIII ст., в «Енеїді» І. П. Котляревського, у мові творів Г. Квітки-Основ'яненка, Т. Шевченка, у перекладній частині російсько-українських словників другої половини XIX ст. — словнику М. Левченка (Київ, 1874) і праці М. Уманця та А. Спілки (Львів, 1893—1898), а також у «Словарі української мови» Б. Грінченка тощо.

НАШІ: ВРЕМЯ, МИНУТА, ГОДОЧОК, ЧАСОЧОК

Більшість із таких лексем має тривалу історію вживання в українській мові. Візьмімо, наприклад, часто вживаний Сковородою сполучник $\square$ / $\square$ естли $\square$. В українську мову, як і в російську, це слово, очевидно, було запозичене з польської (див. «Етимологічний словник української мови»), але, як свідчить його функціонування в українській літературній мові кінця XVI—XVII століть, воно сприймалося мовцями як своє, українське.

Цей сполучник був органічним складником і мови народної, про що переконливо свідчить його фіксація К. Зіновієвим у складі записаних ним народних прислів'їв і приказок кінця XVII — початку XVIII ст.: Если не машь, самъ богъ не озметь; Если (б) слуха(в) богъ пастуха, давно (б) погинуло стадо; Если голова боли(т), то в церковь иди; Не бии старого, если не бере(т) чужого тощо...

Лідія ГНАТЮК,

доктор філологічних наук, професор кафедри української мови та прикладної лінгвістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 17 листопада 2020 року, сайт газети «Україна молоді». (У скороченому вигляді. Повністю читайте за посиланням: <https://www.umoloda.kiev.ua/number/3662/196/151922/>)

Промінь Просвіти Є

Видавець і засновник—ГО «Криворізьке міське правозахисне товариство».

Свідоцтво про державну реєстрацію № 2162 — 900 р, видане 23.02.2017 р.

Передплатний індекс: 60093

Адреса редакції: 50099, м. Кривий Ріг, вул. Церковна, буд. 3, к. 210. e-mail: kmpzt@ukr.net. Тел. 067-568-39-73

Редактор газети: Сергій ЗІНЧЕНКО.
Редакційна колегія: Сергій ДАШКОВСЬКИЙ,
Сергій ЗІНЧЕНКО, Олександр ЧИЖИКОВ,

Микола КОРОБКО (голова організації)

Логотип виготовив Вадим БОРИСЕНКО.

Газета виходить двічі на місяць.

Комп'ютерна верстка Т. ЛОПАТЮК.

Відповідальність за точність наведених фактів, цифр та імен несуть автори матеріалів. Редакція не рецензує і не повертає рукописи. За умови використання наших матеріалів посилання на газету «Промінь Просвіти Є» обов'язкове.

Газета, починаючи з числа 13 (81), у друкованому вигляді не виходить.